

rio apostolicam fidem collustrasse ostenditur. — Fuerunt sane nostra ætate multi viri Sancti et Catholici, tum in aliis locis, tum maxime in Anglia, qui pro sua fide constantissime decertarunt, de quibus verissime dicitur, suo sanguine fidem catholicam et apostolicam illustrasse, quia longe diversa a Protestantibus est eorum conditio, causa, vita, et modus moriendi pro Christo. Sicut enim ab illis in his omnibus longissime distant, ita Martyres antiquos præclarissime imitati sunt, ideoque veri Martyres fuerunt, suoque sanguine fidem Romanam illustrarunt. Nam imprimis catholicam et apostolicam fidem semper retinuerunt, et intra Christi Ecclesiam, cui in pace et obedientia fuere conjuncti, passi sunt. Deinde pro eadem Ecclesia, ejusque fide et obedientia, atque adeo propter justitiam persecutionem sustinuerunt. Neque aliam ob causam (etiãmsi adversarii, ad Martyrum gloriam occultandam, alias temporales et humanas confingant) carceres, tormenta et acerbissimas mortes passi sunt. Cujus rei non leve signum est (quod in simili consideravit Eusebius, lib. 3 Histor., c. 9), quia licet nulla in re alia rempublicam offendissent, imo potius aliquando essent moribus et innocentia vitæ præclari, una confessio Romanæ fidei, et obedientia Papæ ita animos persecutorum accendit, ut eos asperius quam alios sceleratissimos punirent. Cum tamen (sicut a fide dignis audivimus), si contingat aliquem in ea confessione deficere, et suis iudicibus in falsa religione consentire, etiãmsi propter alia delicta dignus sit morte, illi facile condonentur ac remittantur.

10. *Ex modo patiendi catholicorum martyrum comprobatur.* — Denique, quod ad modum patiendi spectat, non possunt nostri Martyres alicujus inconstantie vel imprudentie argui, quia non proprio iudicio, sed publico totius orbis ducuntur, et antiquam fidem retinent, et veterum Sanctorum ac Martyrum vestigia sequuntur, multique inter eos inventi sunt vita, sanctitate, maturitate iudicii, eruditione ac prudentia illustres, paratique ad suæ fidei rationem reddendam; sed, cum in animis obduratis et in catholicam fidem obfirmatis nihil proficerent, magna alacritate et patientia tormenta et mortem sustinuerunt. Hi ergo Martyres, licet novi, antiquam vere fidem illustrarunt, novam autem Anglicanam sectam potius redarguerunt et confuderunt, ideoque neque propter hos Martyres potuit rex Angliæ in suo titulo illa verba

proponere, cum ipse non antiquam fidem, sed Anglicanam sectam defendat.

CAPUT XXI.

ANGLICANAM SECTAM, VEL PROPTER SOLAM SCHISMATIS TURPITUDINEM, DETESTABILEM ESSE.

1. *Ab hæresis nota se vindicare studet rex Jacobus.* — Postquam rex Angliæ in suæ Præfationis initio rationem vel occasionem sui operis late proposuit, multis interpositis, quæ ad hunc locum non pertinent, totis viribus se a labe et nota hæresis excusare conatur, vel propter vitandam tanti criminis infamiam, vel ut suum defensoris catholicæ fidei nomē tueatur. Ego vero, ne cum rege contendere, aut ejus personam velle offendere videar, de causa ipsa loquar, eamque generatim tractando, ostendam imprimis initium Anglicanæ defectionis et separationis ab Ecclesia, crimen propriissimi et gravissimi schismatis fuisse. Deinde vero per diuturnitatem et perfiniaciam in manifestam hæresim transivisse, monstrabo. Ex quo facile constabit, nullum hominem christianum seu baptizatum, cujuscumque conditionis seu status sit, illi sectæ, ejusque erroribus pertinaciter adhærentem, posse non solum salutem assequi, verum etiam nec ab hæresis crimine excusari. Et quoniam rex de apostatæ nomine simul conqueritur, quid in eo puncto quoad apostasiæ nomen et culpam sentiendum sit, in sequentibus etiam dicam.

2. *Anglicanum lapsum gravissimum schisma fuisse, ex etymologia vocis ostenditur.* — Quod ergo ad primum punctum attinet, non magna probatione indiget. Nam qui factum ipsum, et initium Anglicani lapsus, prout cap. 1 a nobis relatum est, consideraverit, et vulgarem doctrinam de culpa schismatis, ejusque discrimen ab hæresi a Patribus et Theologis traditum, non ignoraverit, facile intelliget lapsum illum Anglicanum per gravissimum schisma incepisse. Schisma enim, generali significatione juxta vocis etymologiam, dissensionem, ac moralem quamdam divisionem indicat, per antonomasiam autem jam proprie significat divisionem Ecclesiæ Catholicæ per spontaneam separationem ab illa, sub Christiano nomine particularem congregationem, seu conventiculum extra Ecclesiæ unitatem, communionem, et obedientiam congregando. Ita fere schisma definiunt D. Thomas¹ et Theo-

¹ D. Thom. 2, 2, quæst. 39, art. 1.

logi, imo etiam jurisperiti, fuitque sententia antiquorum Patrum, quos statim referam; habetque in Scriptura fundamentum. Nam in illa schisma significare solet divisionem iudiciorum, ut Joan. 9, ubi dicentibus quibusdam: *Non est hic homo a Deo*; aliis vero: *Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* additur: *Et schisma erat inter eos.* Hæc autem iudiciorum diversitas solet esse quasi inchoatio schismatis, quod in animorum et concordie divisione consummatur. Et quando est in materia religionis, tunc maxime schisma vocatur. Sic usurpatur a Paulo 1 ad Cor. 1: *Fidelis* (inquit) *Deus, per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri.* Et statim quasi exhortans ad servandam unitatem hujus societatis: *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata.* Quod magis de divisione contra unitatem Ecclesiæ declaravit, cap. 12 dicens: *Ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita sint membra.* Ubi licet loquatur de naturali corpore hominis, tamen illud adducit ad declarandum quid servandum sit in corpore Ecclesiæ, de quo concludit: *Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.*

3. *Duo genera schismatum traduntur.* — *Schisma et parasynagoga quid?* — Possunt autem in Ecclesia distingui duo genera schismatum, juxta doctrinam Basili, ep. 1 ad Amphiloc., can. 2, quam sequitur etiam Theodorus Studites, in epist. 4, ad Naucratium, ubi tria membra distinguunt, hæresim, schisma, et parasynagogam: *Hæreses* (inquit) *sunt, quæ omnino abruptæ, et adversus ipsam fidem sunt alienatæ; schismata, dissensiones eorum, qui propter aliquas causas ecclesiasticas, et quæstiones medicabiles inter se dissident. Parasynagogæ sunt congregationes quæ a recusantibus parere Presbyteris, vel Episcopis, vel populis insolentibus, fiunt.* Omisso autem nunc primo membro, alia duo indicant duo genera dissensionum inter membra Ecclesiæ: unum privatum, alterum magis publicum: prius sistit in privatis contentionibus et inimicitis; posterius vero usque ad publicam conventiculam, et quasi ecclesias diversas faciendas procedit. Priores ergo dissensiones vocarunt dicti Patres schismata, posteriores autem parasynagogas. Jam vero priores discordiæ generale nomen dissensionum retinuerunt, et nomen schismatis ad aliud genus divisionis Ecclesiæ per privata

conventicula significandum usurpatum est, et ita in præsentibus sumitur, omissa voce parasynagogæ, quæ jam in usu non est.

4. *Per separationem ab Ecclesia, etiam absque defectione a fide, schisma committitur.* — *Hæresis necessario schisma includit, non vero e converso.* — *Templa orthodoxorum fidelium nomen catholicum retinent.* — Sic ergo manifestum est schisma committi per separationem ab Ecclesiæ unitate, charitati ejus contrariam, etiãmsi in dogmatibus dissensus nondum intercedat. Ita dixit Hieronymus in verba illa ad Titum 3: *Hæreticum hominem post unam, et alteram correptionem devita: Inter hæresim, et schisma hoc interesse arbitramur, quod hæresis perversum dogma habet, schisma propter episcopalem dissensionem ab Ecclesia pariter separet, quod quidem in principio aliqua ex parte potest intelligi diversum ab hæresi.* Cur autem dicat, *in principio*, in puncto sequenti declarabo. Dicit autem *aliqua ex parte*, quia hæresis schisma necessario involvit; maxime enim Ecclesiam dividit, quia, divisa fide, non potest unitas charitatis non scindi, sicut amissa fide, non potest charitas non amitti; at vero e converso schisma potest ab hæresi separari, sicut potest charitas sine fine amitti. Sicut olim Meletius schismaticus fuit, et non hæreticus; nam ut refert Epiphanius, secta 68, semper *rectæ fidei* fuit: *Non enim* (inquit) *immutata est fides ipsius in aliquo tempore a Sancta Catholica Ecclesia.* Quia vero adversus Petrum, Alexandriae Episcopum, et sibi superiorem, propriam congregationem fecit, et Ecclesiam divisit, schismaticus habitus est. Observarique obiter potest, cum Ecclesias proprias ædificarent Meletiani, et successores Petri antiquas obtinerent, semper antiquas Ecclesias retinuisse nomen Catholicæ Ecclesiæ, alias vero vocatas esse Ecclesias martyrum. Nam novum schisma novo nomine indiguit.

5. *Schisma Donatistarum.* — Simile fuit in principio schisma Donatistarum, propter ordinationem Cæciliani in Carthaginensis Ecclesiæ Episcopum contra Donati voluntatem, ut sumitur ex August., lib. de Hæresib., hæres. 69. Unde idem August., lib. 2 contra Cresconium, c. 7, sic inquit: *Quamvis inter schisma et hæresim magis eam distinctionem approbem, qua dicitur schisma esse recens congregationis ex aliqua diversitate sententiarum dissensio, neque enim schisma fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur, qui faciunt; hæresis autem schisma inveteratum; tamen cum*

me adjuvent definitiones tuæ, schismaticos vos libentius, quam hæreticos dicere. Crescens enim schisma recognoscebat, hæresim vero negabat, quia non erat diversitas, ut ille aiebat, in doctrina¹, quod facile Augustinus acceptat, quamvis postea etiam ostendat schisma illud in hæresim transivisse. Quod vero ait, schisma non esse sine diversitate sententiarum, intelligendum generaliter est, quia dissensio animorum non est sine diversitate opinionum; non autem accipiendum id est de sentiendi diversis in dogmatibus catholice fidei, quod ex aliis locis Augustini manifestum est. Nam lib. 1 de Fide et Symbolo, c. 40, dicit: *Hæretici et schismatici congregationes suas ecclesias vocant; sed hæretici de Deo falsa sentiendo, ipsam fidem violant; schismatici autem discissionibus iniquis a fraterna charitate dissiliunt, quamvis ea credant quæ credimus.* Et lib. Quæstionum Evangelicar., ex Matt., q. 14: *Solet (inquit) queri, schismatici quid ab hæreticis dissent, et hoc inveniri, quod schismaticos non fides diversa faciat, sed communionis disrupta societas.* Idemque late tradit Optat., lib. contra Parmenianum.

6. *Henricum VIII schismaticum fuisse concluditur.* — Ex hoc ergo certo principio, et ex facto supra narrato de Anglicano lapsu, aperte concluditur Henricum VIII schismaticum fuisse. Hæreticum enim ipsum fuisse, saltem in principio, nobis non constat, quia non propter mentis deceptionem, sed alia turpi et erubescenda occasione Pontifici Summo obedientiam negavit, seque et regnum suum, quantum potuit, ab Ecclesie Romanæ unitate separavit. An vero hæreticus etiam fuerit, infra attingemus, nunc enim necessarium non est. Nam quidquid in mente senserit, satis est quod vel propter solam concupiscentiam practice erraverit, et Ecclesiam sciderit, ut schismaticus evaserit, imo auctor gravissimi schismatis, in quod tum auctoritate et exemplo, tum maxime timore ac violentia multos alios ire coegit. Ita ergo hoc vitium Anglicanam gentem occupare cepit, et ita a parentibus ad filios derivatum est, ut usque in præsentem diem perseveret.

7. *Ab schismatis labe se liberare minime studet rex.* — Quamobrem neque ipse rex Jacobus se ab hoc crimine purgare studuit; imo quasi contempnere, et pro nihilo ducere videtur, dum pag. 58 dicit: *Schismaticum me di-*

¹ Aug., cap. 4.

cant licet, et a Romana Ecclesia defecisse, certe hæreticus esse nullo modo possum. Nos autem e converso dicimus, licet hæreticum se esse neget (quod nunc nundum tractamus), negare non posse se esse schismaticum, cum et baptizatum esse in suamet præfatione fateatur, et sciens ac videns inchoatum schisma non solum conservet, verum etiam magna contentione et totis viribus potentiæ suæ propagare studeat. Considerare autem debet, in oculis Dei non multum distare schisma ab hæresi; Augustinus enim, lib. 1 de Serm. Domini in monte, cap. 5, illa duo æquiparat dicens: *Multi hæretici, nomine christiano animas decipientes, multa talia patiuntur, sed ideo excluduntur ab ista mercede, quia non tantum dictum est: Beati qui persecutionem patiuntur; sed additum est, propter justitiam. Ubi autem sana fides non est, non potest esse justitia. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter ubi charitas non est, non potest esse justitia. Dilectio enim proximi malum non operatur. Quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia.* Et quod gravius est, in libro de Vera Religione, cap. 6, non solum hæreticis, sed etiam paganis et Judæis schismaticos annumerat, dicens: *Neque in confusione paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neque in languore schismaticorum, neque in ætate Judæorum querenda est religio, sed apud eos solos, qui Christiani, Catholici seu orthodoxi nominantur, id est, integritatis amatores, et recta sectantes.*

8. *Quid Chrysostomus de schismate sentiat.* — Accedat S. Chrysostomus, qui delictum schismatis ita exaggerat, ut illud cum peccato crucifigentium Christum conferat, dicens: *Nihil Deum æque irrat, atque divisam esse Ecclesiam, etiamsi bona fecerimus innumera-bilia, non minores quam qui ejus corpus discindunt penas dabimus, qui plenum ecclesiasticum conventum discindimus.* Loquitur autem in priori parte de corpore Christi vero. Unde subdit: *Nam illud quidem factum est ad lucrum orbis terrarum, etsi non eo animo; hoc autem nullam usquam habet utilitatem, sed ex eo damni est plurimum.* Et addit verba tam regi et consiliariis ejus, quam subditis consideranda: *Hæc dicta sunt, non solum ad eos qui gerunt magistratus, sed etiam ad eos qui ab illis reguntur.* Et postea significat hoc crimen esse hæresi periculosius, fortasse quia solet esse initium hæresum, et ideo maxime necessarium est in initio illud cavere, et quasi

ad radicem securim ponere. Ait ergo: *Hæc a me dicta sunt de iis, qui se dedunt indiscriminatim iis qui scindunt Ecclesiam, nam si dogmata quidem habent contraria, vel propter hoc ipsum, non conveniebat cum illis misceri; sin autem eadem sentiunt, multo magis. Quare? Quoniam est morbus ambitionis, et amoris imperii, et gerendi magistratus.* Denique Optatus Milevit., lib. 1 cont. Parmenianum, *ingens flagitium*, schisma vocat, et inferius ait: *Schisma summum malum esse, et vos negare minime poteritis.* Et loquitur ad Donatistas, sibi autem etiam esse dictum Anglicani intelligant, cum nec rationem diversam, nec verisimilem excusationem afferre possint.

9. *Schismatici nomen rex Jacobus jure detrectare non potest.* — Afferuntur Beda et Optatus. — At enim fortasse rex Jacobus negabit se esse schismaticum, neque enim in verbis suis dicit: *Licet schismaticus sim*, sed: *Licet dicant me esse schismaticum*, idque non simpliciter, sed cum addito quod adjungit, *et a Romana Ecclesia defecisse.* Interrogo vero an saltem cum hoc addito vere vel falso dicatur schismaticus ab Ecclesia Romana. Certe affirmare non potest dictum hoc esse falsum, quia ex facto ipso publico et notorio id evidenter probatum est. Quod si rem adeo claram negare non audeat, sciat additionem illam non minuere delictum, sed augere, vel (ut ita dicam) in supremo gradu schismatis illud constituere. Nam si verum est quod Hieronymus dixit, schisma constitui per separationem ab Ecclesia *propter Episcopalem dissensionem*, ergo schisma constitutum propter dissensionem a Summo Pontifice, omnium Episcoporum Pastore, merito dicitur non solum simpliciter schisma, sed etiam ex suo genere maximum. Nam, ut recte dixit Beda, homil. de Sanct. Petro et Paulo: *Beatus Petrus, qui Christum vera fide confessus, vero est amore secutus, specialiter claves regni caelorum, et principatum judicariæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab unitate fidei, vel societatis illius quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possint regni caelestis ingredi.* Ubi nomine Petri sine ulla dubitatione cathedram ejus intelligit, et societatem illius, vel Ecclesiam, vel unionem cum sede Petri vocat; ergo segregari ab hac societate, ad constituendum schisma censet esse sufficiens. Idem si recte expendatur, sensit Optatus Milevit., lib. 1 cont. Parmenian., col. 5, ubi, ut probet Par-

menianum fuisse schismaticum, non Cœcilianum, sic inquit: *Non enim Cœcilianus exivit a Majorino aro tuo, sed Majorinus a Cœciliano, nec Cœcilianus recessit a cathedra Petri, vel Cypriani, sed Majorinus, cujus tu cathedram sedes, quæ ante ipsum Majorinum originem non habebat.* Supponit ergo illum esse schismaticum, qui recedit a cathedra Petri; addit autem, *vel Cypriani*, quia interdum potest schisma fieri per separationem a proximo Episcopo, novam cathedram sine origine introducendo. Et addit, quod præsentis instituto maxime servit: *Cum hæc ita gesta esse manifeste constet, et vos hæredes esse traditorum et schismaticorum evidenter apparet.* Sic ergo nos ex facto Anglicano evidenter concludimus, Henricum VIII, qui cathedram Petri deseruit, et novam sine origine erexit, schismaticum fuisse, ejusque hæredes cum imitantes in eodem schismate perseverare.

10. Præterea in superioribus ostensum est Ecclesiam Romanam et Catholicam eandem esse, illisque cognominibus tantum diversas proprietates, seu habitudines ejusdem Ecclesie significari; dicitur enim Christi Ecclesia Catholica, quatenus universalis est; Romana autem vocatur, quatenus in sede Petri fundata illi semper conjuncta est; ergo idem est etiam schisma ab Ecclesia Catholica et a Romana; ergo si rex negare non potest separationem Angliæ esse schisma ab Ecclesia Romana, vitare non potest quin sit etiam gravissimum schisma ab Ecclesia Catholica. Et sane qui lapsum Henrici, et divisionem ejus ab Ecclesia consideraverit, illumque cum schismate Donati, et aliis antiquis contulerit, omnino eandem vel majorem rationem schismatis ab Ecclesia Catholica in illo inveniet, neque verisimilem rationem diversitatis poterit cogitare. Nisi fortasse fingendo cum hæreticis, universalem Ecclesiam, quæ olim erat Catholica, tempore Henrici jam fuisse collapsam et extinctam. Sed hoc vanum et voluntarium refugium satis ex Scripturis sanctis, et communi sensu antiquorum Patrum refutatum est supra. Indubitanter ergo sciat rex se esse ab Ecclesia Catholica separatum, cum nullo colore id negare vel occultare possit, vehementerque timeat Augustini sententiam dicentis: *Quisquis ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimat, hoc solo scelere, quod a Christi unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.*